

Gadījuma izpēte 13

Uzmanības deficīta un hiperaktivitātes traucējumi ("ADHD") ir neiroloģiski attīstības traucējumi, ko raksturo uzmanības trūkums, hiperaktivitāte un impulsivitāte, kas ir izplatīta, traucējoša vairākos kontekstos un neatbilstoša vecumam. ADHD simptomus izraisa izpildfunkciju disfunkcija, un emocionālā disregulācija bieži tiek uzskatīta par vienu no galvenajiem simptomiem. Bērniem uzmanības koncentrēšanas problēmas var izraisīt sliktus sasniegumus skolā.

Apraksts: Aktīvajam, astoņus gadus vecajam zēnam patīk skraidīt pa gaiteniem kopā ar draugiem un vienatnē, un viņš nelabprāt iesaistās klusākās aktivitātēs, jo ir ļoti izklaidīgs un reaģē uz svešiem trokšņiem. Mācību stundās viņš parasti vēlas runāt par tēmām, kas nav saistītas ar mācību vielu, un viņam ir grūtības koncentrēt uzmanību mērķtiecīgai darbībai. Viņš uz klasi atnes rotaļlietas, lai ar tām rotaļātos un pievērstu sev uzmanību. Saskaņoties ar grūtībām, viņam patīk izrādīt bezpalīdzības sajūtu, ka viņam ir pārāk grūti, ka viņam ir pārāk daudz jāraksta vai jālasa pārāk gari teksti utt. Šādā gadījumā ir noderīgi palīg līdzekļi, piemēram, kauliņš, ko viņš met, lai izlemtu, cik daudz teikumu viņam pašam ir jālasa vai jāraksta.

Atslēgas vārdi: hiperaktivitāte, uzmanības traucējumi.

Rīks 1

1. Nosaukums: Skolēnu ar AAD atpazīšana

2. Izmantojot šo rīku var apkopot informāciju par skolēna uzvedību un identificēt problēmas, kas rada mācīšanās grūtības.

3. Instrukcijas / metodoloģija / ieteikumi, kā izmantot rīku: atzīmējiet iezīmes (Jā / Nē), ko pamanāt novērojamā skolēna uzvedībā.

iezīmes	Jā	Nē
Grūtības nosēdēt vienā vietā, skolēns nervozē krēslā		
Studentam ātri apnīk aktivitātes		
Izklaidēta uzmanība		
Vispārējs nemiers		
Trauksme		
Atmiņas traucējumi		
Biežas un intensīvas emocionālās svārstības		
Grūtības ievērot norādījumus		
Zema tolerance pret cilvēkiem, situācijām		
Students nedzird vai, šķiet, ka neiesaistās klausīšanās procesā		
Bieži vien ir steiga atbildēt uz jautājumiem, lai gan jautājums vēl nav uzdots		
Vājas rīcības plānošanas prasmes		
Nepacietība		

Ātri dusmojas, zaudē savaldību		
Grūtības izpildīt uzdevumus		
Students runā ātri, neapstājoties, grūti pārtraukt		
Emocionālie uzliesmojumi		
Nestabilas emocionālas attiecības		
Bieži iesaistās fiziski bīstamās darbībās, nedomājot par sekām		
Mēdz pazaudēt/nolikt personīgās mantas/mācību līdzekļus		
Grūti dabūt kārtu spēlēm utt.		
Grūtības koncentrēties uz noteiktiem uzdevumiem vai spēlēt spēles		

4. Rezultātu interpretācija: ja tikai dažus apgalvojumus (no 1 līdz 7) esat atzīmējis ar "Jā", ir vērts runāt ar skolēna vecākiem un turpināt skolēna novērošanu.

Ja esat atzīmējuši vairāk nekā 7 apgalvojumus ailē "Jā", meklējiet profesionālu padomu, iesaistiet skolēna vecākus un pārrunājiet skolēna uzvedību un grūtības. Šajā gadījumā ļoti svarīgs ir komandas darbs.

5. Atslēgas vārdi: hiperaktivitāte, emocijas, plānošanas prasmes, izklaidība, koncentrēšanās spējas.

6. Saites papildu informācijai

<http://www.bendraamziai.lt/?Page=109&Vp=315&lang=>

<https://www.bernardinai.lt/2014-10-23-hiperaktyvus-vaikas-mokykloje-kaip-elgtis-teva-ms-ir-mokytojams/>

Rīks 2

1. Nosaukums: Tests "Māja-koks-cilvēks"

2. Izmantojot šo rīku var mērīt dažādus personības aspektus. Testa dalībniekiem tiek lūgts uzzīmēt māju, koku un cilvēku. Šo zīmējumu interpretācija tiek izmantota, lai izveidotu priekšstatu par personas kognitīvo, emocionālo un sociālo funkcionēšanu. Testu izmanto klīniskie psihologi, ergoterapeiti un pedagogi. To izmanto arī kā daļu no vairākiem personības un intelekta testiem, tostarp Roršaha, TAT un WAIS, kā personības novērtēšanas līdzekli. Turklāt HTP tests ir efektīvs līdzeklis, lai novērtētu smadzeņu bojājumus pacientiem ar šizofrēniju.

3. Instrukcijas / metodoloģija / ieteikumi, kā izmantot rīku: Māja-koks-cilvēks tests aizņem vidēji 150 minūtes. Terapeiti (skolotāji) var izvēlēties starp viena posma testu, kurā zīmēšanai izmanto zīmuli vai krītiņu, un divu posmu testu, kurā pirmajā posmā izmanto krītiņu, bet otrajā - zīmuli. Katram posmam ir divas daļas, kur pirmajam neverbālajam un radošajam posmam seko strukturētais, verbālais posms. Testa dalībniekiem ir uzdots uz atsevišķām papīra lapām pēc iespējas precīzāk uzzīmēt māju, koku un cilvēku. Pēc tam viņiem uzdod vairākus jautājumus par zīmējumiem. Buck ierosināja 60 jautājumu sarakstu, tomēr apmācītie testu veicēji var brīvi veidot savus variantus un uzdot papildjautājumus.

Šeit ir daži piemēri jautājumiem, kas varētu tikt uzdoti:

Māja:

- Kas dzīvo mājā?
- Vai cilvēki māju apmeklē?
- Vai tā ir laimīga māja?
- No kā māja ir veidota?
- Kas notiek mājas iekšienē?

Koks:

- Kāda veida koks tas ir?
- Cik vecs ir koks?
- Kāds ir gadalaiks?
- Vai koks ir dzīvs?
- Kurš laista koku?

Cilvēks:

- Kas ir cilvēks?
- Cik vecs ir cilvēks?
- Kā tas cilvēks jūtas?
- Vai cilvēks ir laimīgs?
- Ko cilvēkam patīk darīt?

Pēc tam, kad respondenti ir atbildējuši uz jautājumiem, viņu zīmējumi tiek analizēti un interpretēti.

4. Rezultātu interpretācija: mājas-koka-cilvēka tests ir balstīts uz domu, ka zīmējumi atspoguļo jūtas. Zīmējuma detaļas tiek uzskatītas par dažādu personības iezīmju attēlojumu.

Mājas zīmēšana

Māja uzskatāma par respondenta ģimenes attiecību un ģimenes vērtību izpausmi.

- Jumts apzīmē indivīda intelektuālo pusi un garīgo dzīvi.
- Sienas var būt saistītas ar testa dalībnieka rakstura spēku.
- Durvis un logi atspoguļo indivīda attiecības ar ārpusauli un sociālās integrācijas līmeni.

Koka zīmēšana

Tiek uzskatīts, ka koks liecina par dziļākajiem, neapzinātajiem personības aspektiem.

- Saknes var parādīt sociālās saiknes pakāpi. Koks bez zariem norāda, piemēram, ka personai ir maz kontaktu ar citiem.
- Stumbrs bieži tiek uzskatīts par iekšējā spēka attēlojumu.
- Koka vainags apzīmē idejas, domas un pašapziņu.

Cilvēka zīmēšana

Persona simbolizē ideālo sevi un savas sociālās mijiedarbības.

- Galva simbolizē intelektu, komunikāciju un iztēli.
- Acis norāda uz pasaules uztveri.
- Rokas sniedz informāciju par afektivitāti un agresivitāti.

Ir vairāki citi zīmējumu aspekti, kurus terapeiti ņem vērā, analizējot HTP testus:

Objektu izmēri

Tiek uzskatīts, ka zīmējumā attēloto objektu izmēri norāda uz pašvērtējuma un pārliecības līmeni. Piemēram, ļoti maza māja varētu liecināt par indivīda neapmierinātību ar dzīvi mājās.

Detalizācijas līmenis

Detalizācijas līmenis ir vēl viens faktors, kas atklāj respondenta personību, izmantojot zīmējumu. Ļoti detalizēta seja var norādīt uz nepieciešamību parādīt sevi labvēlīgā sociālajā gaismā. Gluži pretēji, attēli, kuros trūkst detaļu, bieži norāda uz depresiju.

Objektu atrašanās vieta

Objektu atrašanās vietai lapā arī ir nozīme. Zīmējumi, kas atrodas tuvu lapas augšai, tiek uzskatīti par saistītiem ar sapņiem un iztēli, savukārt apakšā esošie ir saistīti ar fizisko pasauli. Zīmējums lapas labajā pusē ir saistīts ar nākotni, centrs ir saistīts ar tagadni un pa kreisi ar pagātņi.

Triepieni un līnijas

Savukārt triepienu un līniju spiedienu, stingrība un blīvums norāda uz apņēmību un spēju pieņemt lēmumus. Divreiz uzvilktā viena un tā pati līnija liecina par nedrošību, neapmierinātību vai perfekcionismu. Savukārt emocionālo spēku, augstu pašcieņu un pārliecību par sevi atspoguļo līniju stingrība.

Testa kārtotāja attieksme

Papildus visiem iepriekš minētajiem elementiem terapeiti zīmēšanas laikā ņem vērā arī testa kārtotāja attieksmi, vārdus un žestus. Testa analizē tiek ņemta vērā jebkura neapmierinātības, dusmu vai apmierinātības izpausme.

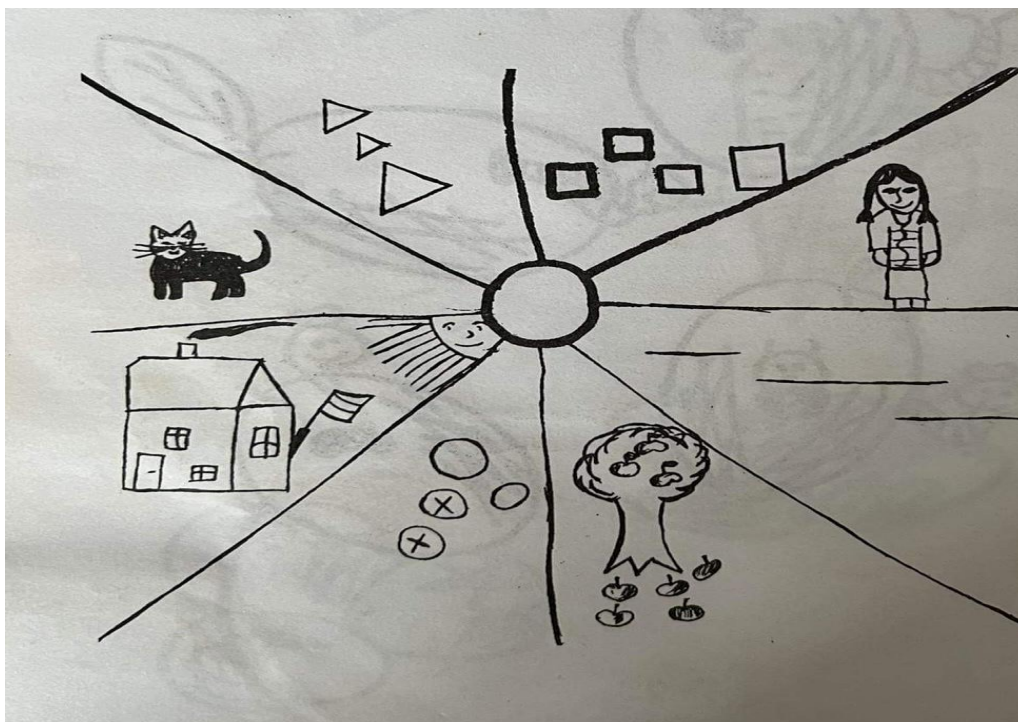
5. Atslēgas vārdi: kognitīvais, emocionālais, sociālais stāvoklis.

6. Saites papildu informācijai

Video YouTube: <https://practicalpie.com/house-person-tree-test/>

Rīks 3

1. Nosaukums: Tove Krogh kontrolētas zīmēšanas novērošana akadēmisko sasniegumu prognozēšanai

Piemērs. Bērna ar psiholoģiskām, emocionālām pārmaiņām un mācīšanās grūtībām zīmēšana

2. Izmantojot šo rīku, lai zīmēšanas procesā varētu novērot bērna uzvedību un dokumentēt bērna interpretāciju par zīmējumu. Tas var sniegt vērtīgu ieskatu bērna domāšanas procesos un iztēlē, kā arī palīdzēt noteikt jomas, kurās ir jāattīstās un jāuzlabo.

3. Instrukcijas / metodoloģija / ieteikumi, kā izmantot rīku: kad bērnam tiek iedots papīrs un zīmulis un pateikts "uzzīmē to, kas tev tiks pateikts, bet tikai vienu reizi", tas prasa ātri saprast un interpretēt vārdisko informāciju un pārvērst to vizuālā attēlojumā.

- Uzzīmējiet bumbu lapas centrā,
- Novelciet līniju no bumbiņas līdz vienam lapas stūrim,
- Zīmējiet līnijas no bumbiņas līdz citiem lapas stūriem,
- Zīmējiet līnijas uz pārējām lapas malām.

Esam saņēmuši telpas:

- Izvēlieties vienu no istabām. Zīmējiet trīs līnijas, bet tām jābūt dažāda garuma.
- Izvēlieties citu istabu. Uzzīmējiet tajā trīs trīsstūrus. Vidējam jābūt mazākajam.
- Uzzīmējiet četrus kvadrātus. Pēdējam jābūt lielākajam.
- Uzzīmējiet četrus apļus. Diviem no tiem jābūt vienāda izmēra. Atzīmējiet tos pašus ar krustiņu.
- Uzzīmējiet ābeli. Uz koka ir trīs āboli, bet uz zemes - pieci.

- Uzzīmē māju. Mājai ir durvis, trīs logi, uz jumta skurstenis ar dūmiem, pie mājas karogs, spīd saule.
- Izvēlieties citu istabu. Uzzīmējiet tajā cilvēku.
- Pēdējā istabā uzzīmē kaķi.

4. Rezultātu interpretācija:

Šis zīmējums var palīdzēt noteikt:

- Centra, stūru un malu apzināšanās
- Spēja atšķirt un atpazīt ģeometriskas formas un izprast to saistību
- Matemātiskās prasmes
- Motoriku un prasmi turēt zīmuli
- Attēlā uzzīmētā persona pārstāv bērna inteliģenci un radošumu
- Attēlā uzzīmētais kaķis simbolizē bērna novērošanas spējas, uzmanību detaļām un atmiņu.

5. Atslēgas vārdi: Apziņa, prasmes, inteliģence, radošums, uzmanība, atmiņa.